

Nr 477

Av herr **Annars m. fl.**, om inrättande av professorer i *rättssociologi*.

(Lika lydande med motion nr 363 i Första kammaren)

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition föreslagit att en professor i kriminologi skall inrättas fr. o. m. budgetåret 1964/65 vid Stockholms universitet. Därest detta förslag bifalles av riksdagen kommer den kriminologiska forskningen i vårt land att erhålla en synnerligen välbehövlig förstärkning.

Vi vill emellertid erinra om att kriminologien endast är en del av ett ämne med ett långt vidare forskningsområde, nämligen rättssociologien. Liksom kriminologien anknyter till straffrätten, anknyter övriga rättssociologiska deldiscipliner till andra delar av den positiva rätten: civilrätt, processrätt, förvaltningsrätt o. s. v. Kriminologien studerar de straffrättsliga påföljdernas inverkan på människornas handlingsvanor samt vad olika slag av brottsligt beteende kan ha för orsaker. De civilrättsliga påföljderna — ordinärt betalningstvång, skadeståndstvång, vitestvång, avtalsogiltighet o. s. v. — förtjäna naturligtvis i lika hög grad att underkastas studier av motsvarande slag. Som exempel må nämnas frågan om vilken inverkan vårt bristfälliga utmätningsväsen har på gäldenärers vilja att göra rätt för sig.

Här kommer emellertid även den offentliga rättens ökade betydelse in i blickfältet. Hur ha olika former av näringsregleringar och kreditrestriktioner påverkat företagarnas beteende? Och hur har den höga marginalskatten influerat beteendet inom olika medborgargrupper? I detta sammanhang skulle vi även vilja nämna en rättssociologisk undersökning som pågår för närvarande i vårt land. Professor Per Stjernquist vid Lunds universitet håller på att insamla material för en stort upplagd undersökning av hur skogsvårdslagstiftningen under tiden 1905—1960 påverkat de svenska skogsägarnas skötsel av sina skogar.

Emellertid finns det ett stort behov även av rättssociologiska undersökningar, som äro av enklare slag. Det är av betydelse att veta vilka kontrakts typer som förekomma inom en viss bransch av näringslivet, vilka kontraktsformulär som begagnas och hur där förekommande klausuler uppfattas av dem som berörs därav. Från rättskipningens område må nämnas sättet för slitandet av förmögenhetsrättsliga tvister. I vilken utsträckning

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 4 saml. Nr 477—483

sker detta genom förlikning, process och skiljeförfarande och vilka omständigheter påverka valet av förfarande?

Problem av nu berört slag tas naturligtvis upp i rättsvetenskapliga arbeten av traditionellt slag. Man måste ofta fatta ståndpunkt till någon sådan fråga för att kunna ge en rekommendation rörande lagens rätta tillämpning eller om att en lagändring är av behovet påkallad. Men rättsvetenskapsmannen rör sig härvidlag i allmänhet på mycket osäker mark: han saknar ett representativt material och vet sålunda ingenting med säkerhet om hur förhållandena i allmänhet gestalta sig för närvarande. Tillgång till rättssociologisk expertis skulle kunna ge en helt annan tyngd åt de rekommendationer, vari rättsvetenskapliga undersökningar ofta utmyнна. De grundligaste rättssociologiska undersökningarna ha väl hitintills företagits inom kommittéväsendet. Men en statlig kommitté har ofta en begränsad tid till sitt förfogande, och på motsvarande sätt brukar det förhålla sig med dess tillgång på expertis. Lagstiftningsarbetet skulle många gånger underlättas av att det vid universiteten företagits preliminära undersökningar av hur det hittillsvarande rättstillståndet gestaltat sig. Genom dylika undersökningar skulle man också kunna få säkrare besked om vilka de områden äro, där reformarbetet i första hand bör sättas in.

I vad angår rättssociologisk forskning är Sverige ett underutvecklat land. Vi äro helt enkelt på efterkälken. I USA ha dylika forskningsuppgifter sedan flera decennier tilldragit sig stort intresse, och det läggs årligen ned mycket pengar därpå. Som exempel på en stort upplagd sådan undersökning må nämnas den vid Chicagouniversitetet angående jurysystemet, vilken sedan resulterade i flera omfattande vetenskapliga arbeten. Det skulle vara av stort värde om vi kunde få vår nämndemannainstitution lika ingående belyst. Vidare må framhållas att man ej behöver gå längre än till vårt grannland Norge för att finna ett universitet (Oslo) utrustat med en professur i rättssociologi.

Inrättandet av professorer i rättssociologi har varit föremål för tidigare motioner som t. ex. AK 1959 nr 175. Därvid åsyftades i första hand att förstärka den kriminologiska forskningen. Enligt vår uppfattning bör detta behov tillgodoses genom särskilda professorer i kriminologi. Med hänsyn till den stora praktiska betydelsen av forskning inom andra områden av rättssociologien tala starka skäl för att professorer i rättssociologi inrättas vid samtliga juridiska fakulteter i riket.

Slutligen må framhållas att det ej utgör något bärande skäl häremot att det vid våra universitet redan finns inrättade professorer i allmän sociologi. Det sociologiska forskningsområdet är mycket omfattande: mänskligt samhällsliv över huvud taget. Vill man uppnå att det företas sociologisk forskning, som kan komma till direkt användning inom rättstillämpningen och lagstiftningen, krävs det en specialisering på dylika arbetsuppgifter, vilket kan komma att bli fallet endast om det inrättas specialprofessorer i

rättssociologi. För jämförelsens skull må här erinras om att rättshistorien ej ansetts tillräckligt tillgodosedd med professurer i allmän historia, och detsamma gäller ju även andra historiska specialdiscipliner som konsthistoria och ekonomisk historia.

Frågan om de tilltänkta professurernas arbetsområden och rekryteringsproblemen i samband med inrättandet av nya universitetstjänster för denna vetenskapsgren bör emellertid utredas innan statsmakterna taga definitiv ställning.

Under återopande av vad ovan anförts hemställa vi, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående inrättande av professurer i rättsociologi vid de juridiska fakulteterna.

Stockholm den 25 januari 1964

Erik Anners

Erik Tobé

Thorbjörn Fälldin

Jean Braconier

Ingrid Gärde Widemar

Karin Wetterström

Folke Björkman
